

Als vrije academicus wil professor Joep Konings op het beleid wegen

'Exit van Griekenland kan het einde van de EU betekenen'

Professor Joep Konings maakte de Griekse crisis vanop de eerste Europese rijen mee en hij waarschuwt dat Griekenland geen geïsoleerd geval is. Ook België en Vlaanderen zijn niet buiten schot. De hele Europese integratie komt op losse schroeven te staan als de politiek er niet snel in slaagt de Europese economie nieuw leven in te blazen.

DOOR DAAN KILLEMAES EN BOUDEWIJN VANPETEGHEM, FOTOGRAFIE PAT VERBRUGGEN

Een kop koffie bovenop een stapel papers, een bureaublad volledig bedolven onder documenten. Een georganiseerde chaos, een professor waardig. "Ik heb naast dit kantoor bij Vives (Het Vlaams Instituut voor Economie en Samenleving), ook nog een bureau op de faculteit economie van de KU Leuven, nog één op Licos (centrum voor transitie-economie) en nog eentje thuis. Je zou er schizofreen van worden", lacht professor Joep Konings.

Een ander bureau heeft Konings net opgeruimd, in Brussel, bij de Europese Commissie. Achtien maanden maakte Konings deel uit van het Bureau of European Policy Advisers (Bepa). Dat zijn de economische adviseurs van commissievoorzitter José Manuel Barroso. "Tijdens de crisis kon ik er mijn expertise kwijt. Maar ik begon meer betrokken te raken in het politieke spel en kreeg meer managementtaken. Mijn expertise kwam minder aan bod en dat vond ik minder interessant. Ik ben een onderzoeker en wil van daaruit op het beleid wegen. Er gaat niets boven de academische vrijheid", zegt

Konings. Maar als de vorser over het Europese beleid praat, heeft hij het nog vaak over 'wij', alsof hij nog altijd souffleur is voor Barroso & co.

Konings kan zich weer uitleven aan dit bureau bij Vives, in een pand gekneld tussen de faculteit economie, het Leuvense stadspark en de Charles de Beriotstraat.

"Zonder signaal dat wij onze overheidsuitgaven onder controle houden, gaan we vroeg of laat Griekenland achterna"

Na het vertrek van Koen Algoed naar het kabinet van Vlaams minister van Begroting, Philippe Muylers, zocht Vives even naar een nieuwe adem. Maar Joep Konings, ex-decaan van de faculteit, weet hoe hij het vuur van een organisatie kan opkoken. De denktank over regionaal economisch beleid in de schoot van de universiteit is acht man sterk en nog op zoek naar een ervaren doctorandus.

TRENDS. Wat wilt u met Vives bereiken?

JOEP KONINGS. "Wij willen het regionaal economisch beleid stofferen met objectief onderzoek, zeker nu de crisis het belang van een doordacht regionaal beleid nog heeft aangescherpt. De verschuiving van industriële activiteiten naar de opkomende landen is in een stroomversnelling geraakt door de crisis. Die activiteiten zijn vaak samengetroeft rond onze havens en andere regionale clusters. Het is dus heel belangrijk dat we de regionale dynamiek heel goed begrijpen en ondersteunen. Neem het voorbeeld van de sluiting van Opel-Antwerpen. De fabriek zelf is niet minder efficiënt, maar een belangrijke prijs voor Antwerpen is de prijs van de toelevering. Die toelevering is in Bochum toch efficiënter georganiseerd. Hier is dat netwerk verdeeld tussen Opel, Ford, Volvo en Audi.

"We moeten ook afstappen van het denken in oude industriële sectoren. Kanaliseer het geld naar *entrepreneurship*. De toekomst is aan de bedrijven die beginnen met tien man en doorgroeien tot 500 man. Vlaanderen werkt aan een transformatiefonds. Besteed dat geld aan nieuwe activiteiten. De bestaande activiteiten overleven wel, ►

JOEP KONINGS

“De oplossing voor Griekenland brengt alleen op korte termijn soelaas. Over een half jaar kan Griekenland weer in de penarie zitten. Europa had een sterker signaal kunnen geven.”

▶ maar de nieuwe activiteiten, die per definitie risicovoller zijn, hebben het zwaarder te verduren door kredietchaarste. Zij moeten nochtans voor de groei van morgen zorgen. De overheid kan dit falen van de markt — geen geld voor nieuwe ondernemingen — opvangen. Van de 100 nieuwe bedrijven groeien er maar tien door, maar als die tien elk 500 man aanwerven, dan ben je weer vertrokken. Zo werkt de transformatie van de industrie.

“Ten tweede heeft de crisis ook de openbare financiën getorpedeerd. Onze openbare schuld bedraagt weer 100 procent van het bbp en de kosten van de vergrijzing beginnen te bijten. Voorlopig is die schuld gemakkelijk te financieren, maar een mogelijke staatshervorming houdt een mogelijke verdeling van de federale staatsschuld in. En dan kunnen de financiële markten die schulden misschien anders bekijken.

“En daarnaast leeft er een debat over de staatshervorming. Een objectieve wetenschappelijke analyse over hoe de fiscaliteit in een federale staat best georganiseerd kan worden, of hoe het arbeidsmarktbeleid op regionale behoeften moet worden afgestemd, is echter zeldzaam aan onze faculteit. We hebben Vives daarom een plek binnen de faculteit gegeven om die kennis uit te bouwen en het debat te objectiveren.”

U maakte de escalatie van de Griekse crisis nog mee vanop de eerste banken in de Europese Commissie. Kan België in een Griekse situatie belanden?

KONINGS. “Dat is mogelijk. Griekenland gaat gebukt onder een zware schuldenlast, maar dat is niet het grootste probleem. Het is vooral een kwestie van vertrouwen en geloofwaardigheid. Griekenland kan zijn schuld gemakkelijk herfinancieren als het een geloofwaardig consolidatieplan op tafel legt. Dat kan het nog niet en Griekenland staat daarin niet alleen. We mogen Griekenland zeker niet als een geïsoleerd geval zien, want met dat gebrek aan geloofwaardigheid kampt de hele eurozone.

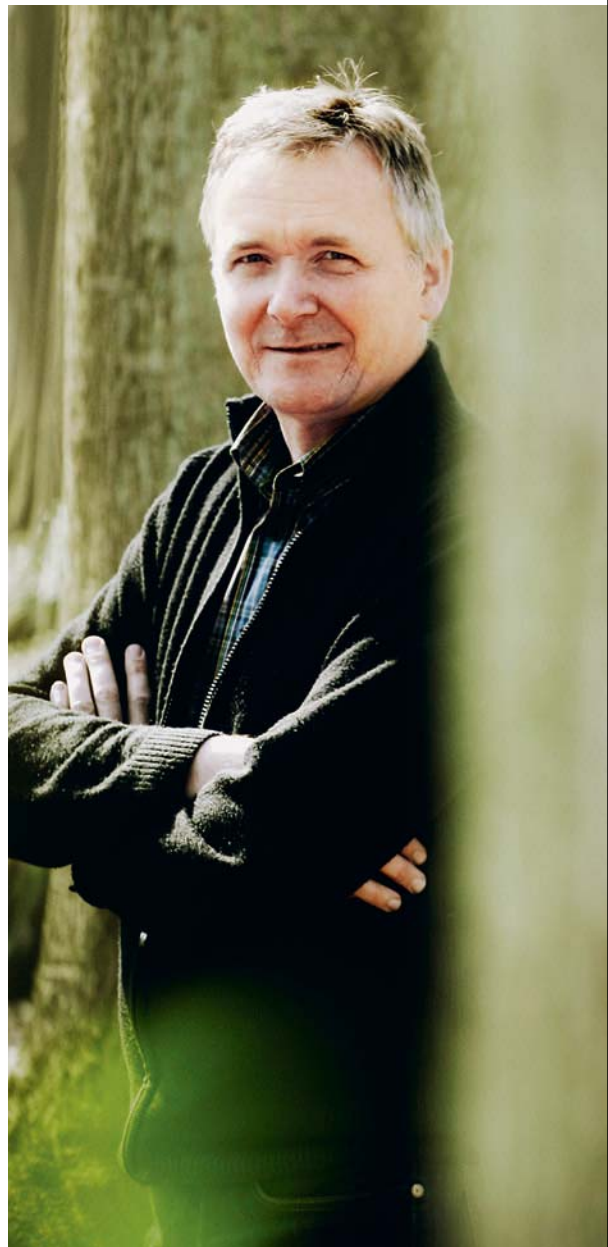
“Wat is de achillespees van de euro? De toenemende divergentie tussen de eurolanden op het vlak van concurrentiekracht. Met een sterk Duitsland tegenover zwakke zuiderse landen. België zit in de middenmoot. Maar die verschillen kunnen niet blijven duren. Devalueren is een klassieke uitweg om de concurrentiekracht te herstellen, maar die weg is afgesneden voor de eurolanden. Dus moeten deze lan-

den de prijzen en lonen matigen om de concurrentiekracht te herstellen.

“Die politiek voert Duitsland trouwens al jaren, waardoor Duitsland zijn marktaandeel op zijn exportmarkten kon vergroten. Maar als je de financiële markten niet het signaal kan geven dat je als land inderdaad intern orde op zaken wil zetten, dan zeggen die markten je vroeg of laat de wacht aan. Tel daarbij de Belgische politieke onzekerheid en dan is een negatieve spiraal mogelijk. Spanje is wel bezig voor eigen deur te vegen, met een loonstop en een zware sanering van de overheidsuitgaven. België wordt echter verlamd door het bestaan van twee politieke culturen waarvan de ene wel en de andere niet wil hervormen. Zonder signaal dat wij onze overheidsuitgaven onder controle houden, gaan we vroeg of laat Griekenland achterna.”

De druk van de euro had de economie van het eurogebied moeten kneden tot een meer coherent geheel. Het omgekeerde is gebeurd. Hoe komt dat?

KONINGS. “We passen ons te traag aan. Politici worden vaak opgejaagd door verkiezingscycli en zijn daarom eerder bezig met resultaten op korte termijn. Ze luisteren dan snel naar belangengroepen die alles bij het oude willen houden. We moeten dus op Europees niveau iets vinden dat druk zet op de lidstaten om sneller te herstructureren. Er is een soort van verscherpte controle op het beleid van de lidstaten nodig. Noem het een consolidatiepact naast het bestaande stabiliteits- en groeipact. Al is dat pact eigenlijk begraven, maar je wilt daarover zwijgen om de schijn nog wat op te houden. De eurolanden moeten in elk geval afspraken maken over structurele hervormingen, met een stok achter de deur voor wie hardleers is. Maar de organisatie van die stok achter de deur is natuurlijk de moeilijkste oefening. Niemand ziet graag dat een Europese gendarmerie het nationale beleid bijstuurt. Maar die reflex bedreigt de Europese integratie.”

JOEP KONINGS (46)

- Getrouwd, twee kinderen
- Licentiaat toegepaste economie (Universiteit Antwerpen)
- PhD economie (London School of Economics)
- Directeur van Licos van 1997 tot 2004
- Professor economie (KU Leuven)
- Decaan van de faculteit economie en management van 2005 tot 2008 (KU Leuven)
- Economisch adviseur van José Manuel Barroso van 2008 tot maart 2010

Nu moest het IMF erbij gehaald om gendarme in Griekenland te spelen.

KONINGS. "Ja, maar die oplossing brengt alleen op korte termijn soelaas. Over een half jaar zit Griekenland mogelijk weer in de penarie. Een rentevoet van 5 procent blijft best verstikkend. Europa had een sterker signaal kunnen geven. Dit is een weerspiegeling van hoe moeilijk het gaat in Europa: de verdediging van nationale belangen heeft de Europese integratie in crisis gedompeld.

"Nu, Europa is hier ook in snelheid gepakt. We hadden nooit gedacht dat de Griekse crisis zo snel zulke grote proporties zou aannemen. Hoewel we wisten dat er na elke zware financiële crisis een aantal landen in financiële problemen komt. En dat er geen enkele reden is waarom dit niet binnen de eurozone kon gebeuren. Zo onverwacht is de Griekse ellende dus ook niet. Europa heeft te laat werk gemaakt van de juiste remedie.

"Persoonlijk had ik het IMF er sneller bij gehaald, omdat binnen de eurozone altijd onderhandeld moet worden, waardoor er een compromis gebaard wordt. Het IMF kan ongezouten met de juiste remedie komen. En laat het IMF maar de gendarme spelen, dan moet Europa niet altijd als zondebok opdraven. De Europese vlag werd in Griekenland voor het oog van de camera's verbrand hé. Dat is niet meteen een fraai beeld van Europese integratie."

Volgens een aantal economen heeft Griekenland geen andere keuze dan om uit de euro te stappen. Alleen zo zou het land de economie een doorstart kunnen geven en uit het schuldenmoeras kunnen ontsnappen?

KONINGS. "Een exit zou een drastische stap zijn en is politiek niet haalbaar. Als Griekenland gaat, dan komt de hele eurozone op losse schroeven. De euro was de kers op de taart van een lang proces van Europese integratie. Dat ligt dus heel gevoelig. Een uitstap van Griekenland zou een politiek fiasco zijn en kan het begin zijn van Europese desintegratie. Wat ik wel mogelijk acht, is dat Griekenland voor een stuk zijn schulden niet terugbetaalt. Dat hoeft geen ramp te zijn als die beslissing goed omkaderd wordt. Dat, samen met het overbruggingskrediet en een geloofwaardige sanering van de over-

heidsfinanciën, kan Griekenland erdoor helpen. Maar uit de eurozone stappen, dat is een no-go."

Maar Griekenland, amper 4 procent van het Europese bbp, voldeed nooit aan de criteria om lid van de euroclub te mogen worden. Je knipt het land zo van de eurokaart, niet?

KONINGS. "Dat is te simplistisch. De volgende lidstaat die moet opbiechten geknoeid te hebben met de cijfers, en dat kan niet uitgesloten worden, heeft het dan ook zitten. De stap is dan vlug gezet om de euro op te geven en om ook de regels van de interne markt bij het huisvuil te zetten. Ook die regels hebben op het hoogtepunt van de crisis onder zware druk gestaan. Maar gelukkig beschikken

"Laat het IMF maar de gendarme spelen, dan moet Europa niet altijd als zondebok opdraven"

we nog over dergelijke regels die een protectionistisch opbod van staatssteun in de weg hebben gestaan in die donkere dagen van de crisis. Want precies omdat je niet kan devalueren, is de verleiding groot om terug te grijpen naar staatssteun en protectionisme.

"Dat gebeurde ook tijdens de Grote Depressie toen landen vasthielden aan de gouden standaard — en dus niet wilden devalueren — en hun heil zochten in protectionisme om de economie te beschermen. Het is dus van groot belang dat de economie herneemt, zodat de protectionistische druk, die dodelijk is voor de Europese integratie, kan wegebben. Het is daarom heel belangrijk dat de Europese Centrale Bank de rente niet te snel optrekt en dat het stabiliteits- en groeipact niet te strikt wordt toegepast.

"De economische groei blijft nog jaren matig en kan alle duwtjes in de rug gebruiken. Geef de Europese landen wat ademruimte om de boel op te ruimen, maar maak wel harde afspraken om de

volgende tien jaar op een gecoördineerde manier orde op zaken te stellen."

De enige manier om de vergrijzing te betalen, is meer mensen aan de slag te krijgen. Maar hoe?

KONINGS. "De crisis heeft ook die tijdbom op scherp gezet. De werkloosheid stijgt nog tot eind dit jaar, met vooral grote effecten op de jongerenwerkloosheid. We weten ook dat die jongeren heel kwetsbaar zijn om structureel in de werkloosheid te blijven hangen. Langdurig werklozen maken eigenlijk geen deel meer uit van de arbeidsmarkt en raken gemarginaliseerd. Dan krijgen we een verloren generatie.

"En we weten ook dat criminaliteit direct gerelateerd is aan werkloosheid. Stijgt de werkloosheid met 10 procent, dan stijgt de criminaliteit met 20 procent. We hebben nu een kwart meer werkloosheid onder de jongeren. Hou dus rekening met de helft meer jeugdcriminaliteit. Je moet die jongeren dus snel aan de slag krijgen. Dat kan door hun tewerkstellingskansen te vergroten met subsidies. En combineer dat met een hervorming van de sociale zekerheid. Een lastenverlaging heeft geen zin als de werklozen niet aangepord worden om een job aan te nemen.

"Bouw de werkloosheidsuitkeringen af in de tijd, maar behoud het budget dat besteed wordt aan werklozen. Dat budget kan dan mettertijd meer besteed worden aan de opleiding en tewerkstellingskansen van werklozen. Daar hoort ook bestraffing bij als een werkloze een job niet aanvaardt. De maatschappij moet daar niet voor opdraaien."

Is het beter om op doelgroepen te mikken?

KONINGS. *(lacht)* "Ik ben doorgaans tegen een doelgroepenbeleid, omdat wat je voor de ene groep doet meestal ten koste gaat van andere groepen. Maar de omstandigheden zijn zo uitzonderlijk, en met het grote risico op een verloren generatie en oplopende criminaliteit, is het verdedigbaar om tijdelijk een doelgroepenbeleid in het voordeel van de jongeren te voeren." (T)